

In gesprek met Paul Klep

‘We hebben toch niet het monopolie op het verleden?’

Paul, ik constateer als ik het veld overzie van zittende hoogleraren in de economische en sociale geschiedenis in Nederland, dat jij de nestor van het gezelschap bent. Je bent ook al heel vroeg hoogleraar geworden.

Ik ben in 1980 hoogleraar geworden en toen was ik als 32-jarige de benjamin natuurlijk.

De vraag ligt nu heel erg voor de hand met wat voor grote veranderingen je in die lange carrière bent geconfronteerd?

Het meest opvallend is dat de grote thema's in de economische en sociale geschiedenis — waar ik toen mee binnenkwam en waar ik me in de jaren zeventig mee had beziggehouden — de laatste vijftien jaar veel minder belangstelling hebben gekregen. Ik doel op problemen als armoede, verarming-processen, economische onderontwikkeling, en alles wat te maken heeft met kapitalisme en de marxistische analyse. Ook de belangstelling van de studenten is nu anders gericht en dat vertaalt zich uiteindelijk in veel kleinere aantallen afgestudeerden bij economische en sociale geschiedenis. Ik denk dat dat niet alleen in Nijmegen zo is, maar overal. Niet alleen in Nederland, maar ook daarbuiten. Het is een vrij algemeen verschijnsel.

Verder heb ik in de afgelopen 25 jaar meegemaakt dat het onderzoek in de economische en sociale geschiedenis enorm geprofessionaliseerd is, om het maar zo te zeggen. Het is veel beter georganiseerd en heeft ook internationaal een echt gezicht gekregen. Veel meer dan in de jaren zeventig. Toen waren er op de internationale economisch- en sociaal-historische congressen weinig Nederlanders. Nu zijn ze in zeer sterke mate aanwezig. Zij hebben op een aantal gebieden ook een geweldig goede inbreng in de internationale discussie.

De grote ontwikkeling van het IISG en alles wat er op en er aan zit, moet hier worden genoemd. Het NEHA vind ik ook een instelling die vermeld mag worden. In de jaren zeventig en ook nog in een deel van de jaren tachtig

waren IISG en NEHA slaperige gezelschappen als ik het zo mag samenvatten. Tegenwoordig vormen zij een uitermate actief research center met een heel sterk internationaal gezicht. Dat is geweldig. Daar zijn de andere vakgebieden, denk ik, ook jaloers op. Zo hebben we binnen economische en sociale geschiedenis een instituut dat een beetje buiten de universitaire bezuinigingsronden en de invloeden van decanen zit. Dat een beetje een eigen weg kan volgen en zelf ook subsidies kan aantrekken. Ook dat vind ik een grote positieve verandering.

Als je dat nu eens tegen elkaar afweegt, mag ik je dan een optimist noemen?

Dat mag wel. Ik ben wat studentenbelangstelling betreft iemand die in conjuncturen gelooft. Dus nu zitten we heel sterk op het gebied van research en wat minder sterk misschien — maar daar kom ik dadelijk even op terug — op het punt van het onderwijs. En dat zal wellicht weer gaan draaien of keren. De overgrote belangstelling voor cultuurgeschiedenis is al wat aan het afnemen. En dat er weer wat meer belangstelling voor de harde politieke en sociaal-economische geschiedenis komt, is duidelijk.

160

Dus ook de verandering van thematiek beoordeel je positief? Er zijn natuurlijk heel veel sociaal-economische historici die zich na 1990 op andere onderwerpen hebben gestort dan in de jaren zeventig en tachtig gangbaar waren.

Zeker, en dat is prima. Er zijn andere versies van de geschiedenis van productie, productieorganisatie en technologische innovatie enerzijds en van de problemen van armoede, verdeling en reproductie in de samenleving anderzijds gekomen. Maar toch zie ik continuïteit. Dat blijven naar mijn idee toch de fundamentele problemen in de economische en sociale geschiedenis. Dat zie ik niet zo gauw veranderen eigenlijk, die grondslag van het vak. Er zijn meer en andere combinaties gemaakt met andere vakgebieden. Vrouwen-geschiedenis vormde een belangrijke nieuwe ontwikkeling. ESG vormde tevens een broedplaats voor de alfa-informatica. Ook zijn nieuwe thema's ontwikkeld als nationale rekeningen en de levensloop. De geschiedenis van de consumptie is sterk opgekomen, in Engeland vooral. Maar ik denk dat de geschiedenis van verdeling en schaarste — samen met die van de reproductie — een centrale problematiek blijft vormen in ons vakgebied en van daaruit vitale bijdragen zal blijven leveren aan het algemeen historisch bewustzijn.

Dus toch een optimistische kijk als ik het een en ander bij elkaar veeg?
Ja, maar we moeten er wel wat voor doen. Ik denk dat er één belangrijk punt is — en daar zou ik me ook wel sterk voor willen maken — en dat is dat

economische en sociale geschiedenis veel meer en beter geïntegreerd wordt in de totale historische visie. We hebben altijd een beetje de neiging gehad om onze eigen handboeken en onze eigen literatuur te houden en daar was alle reden voor. In de zogenaamde algemeen historische handboeken is nauwelijks economische geschiedenis en maar een beetje sociale geschiedenis te vinden. Maar we hebben daar nooit de consequentie uit getrokken dat we dan maar eens een keer echt met politiek en cultuur geïntegreerde, nieuwe handboeken moesten maken. Voor het onderwijs en de uitstraling van het vak vind ik dat heel belangrijk.

Ik vind dat economisch- en sociaal-historici ook zouden moeten proberen, misschien wel meer dan tot nu toe, nieuwe grote thema's uit de politieke en de cultuurgeschiedenis aan te pakken (zoals democratie en religie) om die van een meer sociaal-economische dimensie te voorzien.

Neem nu eens het debat over de verzuilingsproblematiek van eind jaren tachtig, begin jaren negentig. Als je nu terugkijkt naar al die boeken die daar in politiek-historische kringen over geschreven zijn, vind ik het jammer dat daar te weinig sociaal-economische historici zich mee bezig gehouden hebben. Zij hadden waarschijnlijk beter kunnen laten zien dat de oorsprong van die zuilen voor een belangrijk deel uit prealabele sociale organisatievormen bestond, in de sfeer van de armoedebestrijding en andere vormen van sociale zorg.

161

Is er dan helemaal geen aanleiding tot pessimisme? Ik hoor natuurlijk ook wel andere verhalen. Neem bijvoorbeeld de bedreiging van de gewone leerstoelen die hier en daar aan de orde is.

Over leerstoelen woedt voortdurend een debat en niet alleen bij economische en sociale geschiedenis trouwens. Er zijn natuurlijk ook een heleboel andere leerstoelen die bedreigd worden. Ik denk dat de expertise voor economische en sociale geschiedenis niet gemist kan worden in een faculteit waarin belangstelling is voor de geschiedenis van de sociale problematiek. Alleen een faculteit die zich helemaal in een soort letterencultuur opsluit en andere dingen uitsluit, zich heel erg wil profileren ten opzichte van de sociale wetenschappen en die het liefst buiten de deur zou willen houden, zo'n faculteit zou in de verleiding kunnen komen om economische en sociale geschiedenis gewoon op te heffen en te zeggen: dat is een bijna wezensvreemd deel van ons vak, dat moeten we niet hebben en de mathematische taalkunde eigenlijk ook niet. Maar dat soort faculteiten zijn er niet.

Je hebt al gewezen op de infrastructuur in de vorm van het IISG en het NEHA. Het werk dat NWO doet en de KNAW, vind je dat voldoende voor ons vak?

We hebben een hele tijd moeten wennen aan het idee dat je je onderzoeksgeld buitenshuis moest halen en dat je vervelende aanvragen moest schrijven. Maar ik geloof dat dit in het vak nu gemeengoed is geworden en dat het ook goed loopt. Ik denk dat economische en sociale geschiedenis best veel geld krijgt. Gelukkig wordt ook steeds meer onderkend dat het vak baat heeft bij het opbouwen van onder meer databases anders dan die door het Instituut voor Nederlandse Geschiedenis (ING) worden gemaakt. Want we hebben met onze bronnen altijd moeilijk gezeten, hè. Het ING heeft zich hoofdzakelijk met politiek-historische bronnen beziggehouden en dan nog wat rekeningen uit de overheidsfinanciën. Maar voor de negentiende en twintigste eeuw was er lange tijd bijna niets op het terrein van de economische en sociale geschiedenis. Het opbouwen van databestanden met micro-informatie uit bronnen (zoals bevolkingsregisters) komt nu steeds meer op gang. Ik denk dat dergelijke investeringen heel belangrijk zijn voor het vak, zeker als dat systematisch gebeurt en in gezamenlijk overleg met meerdere groepen uit de verschillende faculteiten.

162

Ik ga nog even terug naar de relatie van de economische en sociale geschiedenis met de sociale wetenschappen. Hoe zie je die?

Ik zie de economische en sociale geschiedenis als een generieke interdisciplinaire studie van letteren, sociale wetenschappen en economie. Het probleem van de plaatsing van het vak is dus moeilijk. Dus je zou net zo goed kunnen verdedigen dat er binnen de faculteiten sociale wetenschappen meer sociaal-historici zouden moeten komen en bij de economen economisch-historici. Maar ja, je ziet dat in die faculteiten — en dat gebeurt ook bij natuurwetenschappen en medische wetenschappen — de historische leerstoelen langzaam maar zeker eruit worden geduwd. Hoewel dat dan weer op gespannen voet staat met hun oogmerk om die studies niet al te technisch, niet al te smal en theoretisch te maken; en met de wens dat er toch wel iets algemeen maatschappelijks in moet en zo. Dan is geschiedenis natuurlijk een hele goede ingang maar dat gebeurt steeds minder.

Het probleem zit, denk ik, ook daar dat die sociale wetenschappers voor een belangrijk deel geen boodschap meer aan de geschiedenis denken te hebben.

Dat is denk ik niet helemaal waar. Er is eerder een groei van toepassingsgerichtheid waar te nemen. Toevallig was in Nijmegen de aversie tegen geschiedenis heel sterk en had zeker een politieke achtergrond: de 'maakbare

samenleving' en zo. Dan moeten we niet teveel zaniken over dat verleden. Maar de grote fundamentele vakken, zoals sociologie en antropologie en economische theorie en grondslagen van de wiskunde, dat soort vakken hebben toch altijd wel belangstelling voor geschiedenis behouden. Helaas is echter de positie als zodanig van die vakken enorm verzwakt ten gunste van toegepaste en domeingerichte studies. Die hadden en hebben veel minder behoefte aan historische reflectie dan de fundamentele vakken. In de laatste decennia zie je bij economie een grote verschuiving van theoretische economie naar allerlei toegepaste vormen en ook algemene sociologie en antropologie zijn in het curriculum van de studenten zo ongeveer verdwenen op nog maar een beperkt aantal vakken na. Daar wordt theoretische en historische verdieping toch meer als een last beschouwd. De aandacht gaat naar domeingerichte studies die overal trouwens, ook in letterenfaculteiten, zijn ontstaan. Die vormen een bedreiging voor allerlei meer reflecterende vakken als filosofie en geschiedenis van het desbetreffende vak of van de desbetreffende soort problemen.

Dan keer ik het nog even om, gezien vanuit ons standpunt. Bij ons is toch heel duidelijk de laatste decennia de tendens geweest om aan te knopen, zoveel mogelijk, bij wat er gebeurde in die andere sociale wetenschappen, dus een soort leentjebuurt te spelen. We konden die theorieën en methoden en technieken heel goed gebruiken. En ik heb wel eens het idee dat wij meer zitten te wachten op wat uit die andere faculteiten naar ons toekomt dan andersom.

163

Dat geldt voor deelgebieden zeker, bijvoorbeeld voor de economische geschiedenis. Ook internationaal zie je dat het initiatief een beetje in handen is van de economen, dus mensen uit de economische faculteiten. Voor de sociale geschiedenis is dat veel minder. Zo is vrouwengeschiedenis als het ware agendabepalend is geweest voor wat er in vrouwenstudies is gebeurd. Mag ik nog een ander probleem aan de orde stellen? Als je naar de instroom van studenten kijkt, hebben we in toenemende mate te maken gekregen met studenten die op de middelbare school heel sterk in de culturele hoek terecht zijn gekomen en weinig met maatschappelijke problemen te maken hebben gehad. En dat vind ik wel jammer. Dat geeft een verminderde belangstelling voor de economische en sociale geschiedenis.

Een ander probleem zie ik in de uitstroom van geschiedenisstudenten die steeds 'algemener' worden gevormd. Steeds meer vakken in het geschiedeniscurriculum worden gecombineerd gegeven met meerdere expertises. Dus ESG en daarnaast politieke en andere vakgebieden. In deze gezamenlijke vakken ontbreekt de tijd om statistiek en concepten en theorie uit de sociale wetenschappen overeind te houden. De typische ESG-vorming verschuift

dus steeds meer naar de *master* of naar de *researchmaster* of zelfs naar het promotietraject. Pas dan kun je studenten echt op ESG-terrein vormen.

Nu graag iets over de institutionele kant. Is het N.W. Posthumus Instituut een aanwinst?

Ja, in sterke mate. Er was in de jaren zeventig-tachtig al een behoorlijk goed contact tussen de economisch- en sociaal-historische hoogleraren, maar dat bleef vrijblijvend. In het begin van 'Posthumus' waren er wat strubbelingen, die door de eerste voorzitter Van Tijn zijn veroorzaakt. Hij wilde bepaalde leerstoelen en het IISG buiten de deur houden, maar uiteindelijk is alles op economisch en sociaal terrein toch bij elkaar gekomen en dat is een grote stimulerende factor geweest in het vakgebied: nieuwe wegen van onderzoek, internationalisering, nieuwe trainingen voor promovendi. 'Posthumus' en ESTER hebben, geloof ik, ook de reputatie van de economische en sociale geschiedenis goed gedaan op het niveau van faculteiten en van collega's geschiedenis. Dus het institutionele is zeker belangrijk in de ontwikkeling van ons vakgebied. Absoluut. Denk even het 'Posthumus' weg en het IISG weg; ik denk dat dan de positie van het vakgebied veel zwakker zou zijn.

Ook internationaal heeft het vak zich de laatste jaren sterk geprofileerd.

164 Ik denk zelfs dat het zo is dat, als je binnen de letterenfaculteit kijkt, die internationale profilering bij geschiedenis (en daarbinnen ESG) eigenlijk heel erg goed gelukt is in verhouding tot andere disciplines. We kunnen natuurlijk niet tippen aan de linguïsten. Die hebben een enorm vooraanstaande positie in binnen- en buitenland. Maar ik denk dat we toch een hele goede prestatie hebben geleverd.

Dan nu het onderwijs. Hoe ziet een ideaal curriculum economische en sociale geschiedenis er uit?

Dat ziet er uit alsof het een oud doctoraalexamen is. Dus tot je kandidaats algemene vorming en dan twee jaar economische en sociale geschiedenis. Nou, dat is voorbij. Die mogelijkheid is er niet meer. Het is nu geworstel op de vierkante centimeter geworden. Er zijn voortdurend hervormingen van het onderwijsprogramma en dan moet er weer van alles worden aangepast en geïntegreerd.

Want dat mag zeker ook vermeld worden bij de algemene ontwikkelingen van de laatste 25 jaar: er is een voortdurende en hevige bezuinigingsdruk geweest. Het aantal studenten dat geholpen moet worden door de staf is verdubbeld. Dus de staf/studentenratio is gehalveerd of nog minder. En die

druk van voortdurende vermindering van vaste staf houdt nog altijd aan en leidt voortdurend tot reorganisaties in het curriculum.

Kennelijk is er nog altijd geen nieuw evenwicht. In het bedrijfsleven wordt wel eens flink gesneden in het bedrijf en dan is het daarna een gezond bedrijf dat er weer geruime tijd tegen kan. Maar het lijkt alsof in de letterenfaculteiten de ene hervorming over de andere heen komt en het gewoon niet meer bij te houden is.

Loet Bots heeft ter gelegenheid van zijn afscheid een overzichtje gemaakt van de reorganisatiegolven in onze faculteit en kwam over de periode vanaf 1988 tot nu toe tot elf grote onderwijskundige veranderingen en curriculumaanpassingen voor de afdeling geschiedenis. Deze zijn voor een groot deel niet echt verwerkt; de staf was nog bezig het allemaal te veranderen en dan kwam de volgende alweer. En dan gaat het over de implementatie van nieuwe cursussen en nieuwe didactische principes. Nieuwe typen werkgroepen kwamen heel sterk naar boven en hoorcolleges zakten weg. Dit is sinds een jaar of vijf, zes weer omgedraaid omdat de bemensing te duur was. Nu moeten we weer meer hoorcolleges en minder werkcolleges geven. Dat is één kant van de zaak. De andere is dat de minimum groeps grootte sterk is toegenomen. Er zijn allerlei slimme dingen bedacht waardoor vakken zogenaamd geïntegreerd worden en de groeps grootte stijgt. Het schaalprobleem — een variant van de bezuinigingsdruk — achtervolgt ons voortdurend.

Is er nog hoop?

Als je een speciale *researchmaster* hebt die economische geschiedenis heet en waarin je dat ook twee jaar lang mag doen, dan kun je daar natuurlijk heel wat mensen goed in opleiden. Maar wat gebeurt er nu in Nederland op dit moment: alle instituties doen het allemaal op hun eigen houtje. Alle universiteiten zijn bezig met zichzelf en er is dus geen coördinatie of geen idee wie de *researchmaster* economische groei in Nederland gaat doen en wie de andere thema's en vakgebieden. Daar willen de universiteiten eigenlijk niet aan. Je kunt niet meer in eigen huis alles doen. Die tijd is voorbij. Het is net zoiets als vroeger met het gemengde bedrijf bij de kleine boeren, dus dat je én frambozen doet én tarwe en ook nog koeien houdt en varkens en kippen. Dat lukt niet meer.

Maar behalve zorgen voor adequate opleidingen vind ik het voor ons vakgebied minstens zo belangrijk dat wij ook iets doen aan het etiket dat we een beetje tegen ons hebben gekregen. Namelijk dat wij kwantitatief, theoretisch en te moeilijk zijn. Dat is richting studenten een probleem, denk ik. Er is dus een beeld ontstaan dat tegen ons werkt. De ontvankelijkheid voor het ESG- procesdenken is verzwakt. Dat bemoeilijkt onze communicatie met de studenten en ook met de collega-historici.

Spreek je jezelf nou niet een beetje tegen? Je hebt sterk de nadruk gelegd op het optimisme, maar nu zie je toch twee bedreigingen: van de kant van de economen en sociologen die geen belangstelling (meer) hebben voor geschiedenis, die geschiedenis onnuttig vinden, weinig zinvol en aan de andere kant onze studenten die op grond van een beeld dat tegen ons werkt, weg blijven. Wij zitten daar een beetje als een kop van jut tussenin.

Ja, we zijn een beetje kop van jut, maar dat is niet zo erg als je, zeker in het onderwijs, zou beschikken over beter onderwijsmateriaal en over aansprekende algemene historische problemen aan de hand waarvan je heel duidelijk je eigen methoden kunt inzetten; methoden die de mensen aanspreken. Daar zit een beetje het punt dat mijns inziens de komende tien jaar aandacht verdient. Dus dat we ons qua problematiek en problematisering in de economische en sociale geschiedenis wat anders moeten opstellen.

Aan wat voor onderwerpen denk je dan?

166

Nou, ik zou heel graag historische problemen samen met politieke en cultuurhistorici aanpakken. Je weet dat ik als directeur van 'Posthumus' ooit een bijeenkomst heb georganiseerd over de culturele factor in de economische en sociale geschiedenis. Daar was veel kritiek van collega's op, want men vond dat binnen economische en sociale geschiedenis geen goed thema. Toch denk ik dat we ons bewust moeten worden dat cultuur ook een element is binnen de economische en sociale geschiedenis en andersom, dat economische en sociale geschiedenis een duidelijke factor is in culturele ontwikkelingen. Vooral dat tweede, economische en sociale geschiedenis als factor in culturele ontwikkeling, daar gebeurt op dit moment niet zoveel. Het hele idee van culturele *ontwikkeling* is in onze faculteit niet zo aan de orde.

Dan heb ik nog een heel andere vraag. Je werkt aan de katholieke Radboud Universiteit. Is zo'n confessionele universiteit een inspiratiebron voor je?

Nee, niet speciaal.

Merk je dat in je omgeving voor andere onderzoekers die inspiratiebron wel geldt?

Onder mijn collega's varieert het en is het sterk afgenomen. De katholieke achtergrond is voor mij niet een inspiratiebron in een soort filosofische zin, maar het is wel zo dat ik me zeker ook in mijn publicaties bezig heb gehouden met die vermenging van het sociaal-economische en het culturele, in dit geval het religieuze; bijvoorbeeld in het geval van de katholieke boerenbon-

den en hun rol. De relatie tussen religie en gezinsvorming is in mijn ESG-groep in Nijmegen een *hot item*. Ik heb nu net een artikel geschreven dat gaat over de manier waarop boerenbonden kijken naar gezinsontwikkeling in de jaren vijftig en hoe ze proberen daar een *discours*, een nieuw *discours*, voor te ontwerpen. In die zin, zou je kunnen zeggen interesseert me dat wel, want die bronnen zitten allemaal bij ons in huis. Daar loop je vanzelf tegenaan en op den duur ga je ermee aan de slag.

Is je er veel aan gelegen om een katholieke identiteit uit te dragen?

Nee, die identiteit vind ik persoonlijk niet interessant. Maar ik vind het aardig dat Nijmegen onderzoek doet naar de betekenis van het religieuze element, in dit geval het katholicisme in het verleden. De interactie tussen het sociaal-economische en het religieuze interesseert me wel.

Ook vanuit een persoonlijke betrokkenheid? Dat je voelt dat er een — ik zou bijna zeggen — ideologie is van waaruit je die economische en sociale geschiedenis bestudeert, of gaat dat veel te ver?

Dat gaat veel te ver; maar ik heb wel een soort functionele belangstelling. Dus in de zin van: in welk opzicht blokkeert of (ver)vormt een 'religieuze ideologie' normatieve boodschappen? Hoe wordt gereageerd op sociale en economische veranderingen? Soms worden sociale ontwikkelingen gestimuleerd — zoals in de stadsvorming in de middeleeuwen en vanaf 1880 — en soms niet.

167

Is men daar in de loop van de tijd anders over gaan denken?

In 1979 werden mij in mijn sollicitatiegesprek vragen gesteld als hoe staat u tegenover het katholicisme en dan was het voldoende als je zei dat je het niet in de weg zou zitten. En er werden dus ook om mij heen in de letterenfaculteit al collegae benoemd die ofwel niet gelovig of protestants waren. Er is intern al vanaf 1980 tot nu toe voortdurend een roep geweest om dat katholieke te schrappen. Dat heeft men lange tijd niet willen doen, omdat er een heel groot contingent katholieken is die nog uit eigen zak heeft meegeholpen om de universiteit te financieren. En bovendien was er toch ook her en der nog wel een ideologische factor, maar dat geluid is voortdurend zwakker geworden. En ze hebben uiteindelijk de knoop doorgemaakt. Ongelukkig genoeg door die Radboud erbij te halen, waardoor iedereen denkt dat wij bij het ziekenhuis werken. Want we hebben al ik weet niet hoelang, negentig jaar of zoiets geloof ik, het Radboudziekenhuis in Nijmegen en dat is tegelijk het academisch ziekenhuis. Dus dat geeft alleen maar verwarring.

Bij sollicitaties bijvoorbeeld staat wetenschappelijke kwaliteit voorop?

Ja, dat is eigenlijk al die 25 jaar zo geweest. Hoe het vóór die tijd was, weet ik niet uit eigen ervaring. Hoe het er bij theologie aan toe gaat dat weet ik ook niet want daar is nog een sterke rol van de bisschoppen. Soms borrelen daar enorme conflicten op. Dat gaat allemaal over katholieke ideologieën en katholieke normen en waarden, maar daarbuiten is dat toch veel minder het geval of helemaal niet.

Zijn we thema's vergeten die belangrijk zijn voor jouw visie op het heden, verleden en toekomst van ons vakgebied?

Misschien nog dit. Dat geldt niet alleen voor economische en sociale geschiedenis maar in het algemeen voor geschiedenis in de letterenfaculteit. Waar koersen wij op af? Mensen die een persoonlijke belangstelling voor het verleden hebben een nadere vorming geven? En zo ja, waarvoor dan? Vanuit een soort *Bildungsideal*? Want het hele idee dat geschiedenis iets is van maatschappelijk belang en met name de natie bij elkaar houdt is wel voorbij. Het overgrote deel van de studenten studeert ook niet meer om leraar te worden. Waarvoor dan wel?

Ik houd me al tien jaar bezig met die vraag en laat oud-studenten opdraven die manager zijn bij bedrijven, die handelen in onderdelen voor boorplatformen en dergelijke en dan vraag ik: waarom heb je geschiedenis gestudeerd en hoe zit dat nu? En dan zeggen ze: ik heb geschiedenis gestudeerd uit particuliere interesse en ik ben daardoor op een bepaalde manier gevormd en daarna ben ik opnieuw begonnen.

168

Dat is heel mooi en daar is niks verkeerd mee. Maar dan denk ik: als professie missen we toch wel iets want in deze samenleving barst het van het verleden. Overal waar je tegen aanloopt. Iedereen is er druk doende mee. Als je met mensen spreekt, gaat het onmiddellijk over het verleden. Wat weten wij als historici daarvan? Wat doet het verleden met mensen? Hoe bepaalt het hun gedrag en hun denken? Als professie zijn we als het ware de binding met dat historische in de samenleving kwijtgeraakt en beperken ons tot het ex cathedra vertellen van verhalen. Kunsthistorici hebben die psychologische band met kunstbeleving onder niet-kunsthistorici, denk ik, beter bewaard dan historici.

Ik zou dus op de een of ander manier willen zien dat de geschiedenis als academische tak van sport weer dichterbij de manier waarop de mensen met het verleden omgaan, want mensen hebben allemaal omgang met het verleden. En ik hoop dat we daarvan veel meer te weten proberen te komen. En daarnaast heb je natuurlijk het verleden als min of meer objectief verschijnsel. Dat moet je altijd blijven doen. Ik denk dat we op de een of andere

manier het academische beroep meer moeten richten op die omgang met het verleden in de samenleving.

Met onder meer het gevaar dat je weer heel anachronistisch gaat denken.

Ik ben er zeker van dat mensen die spontaan of intuïtief, zonder als historicus gevormd te zijn, met het verleden bezig zijn dat doen op een manier die ons vreemd voorkomt, op een manier die wij niet wetenschappelijk verantwoord vinden. Maar waarom zou ons dat beletten om daar dan toch serieus over na te denken en onderzoek in te stellen naar de manier waarop die mensen met dat verleden omgaan?

Want laten we wel wezen: we hebben toch niet het monopolie op het verleden? Kijk bijvoorbeeld naar vrouwengeschiedenis en vrouwenbeweging. Daar is juist die binding met de manier waarop vrouwen met het verleden omgaan altijd heel sterk geweest en bij vrouwenstudies is dat eigenlijk nog zo. Daar wordt wat vrouwen vinden over hun verleden heel serieus genomen zonder dat het allemaal historisch verantwoord is. Historici doen dat om de een of andere manier niet. Die gaan toch wat meer op een troon zitten. Zo van: ik schrijf een boek en als je dat interessant vindt, dan lees je het maar. Een aanbodgerichte sfeer dus en niet een vraaggerichte optiek. Misschien is dat iets waar ook nog eens iets aan zou kunnen gebeuren.

